

# OBČINSKA UPRAVA

GLASILO „KMETSKE ŽUPANSKE ZVEZE“.

IZDAJATELJ IN LASTNIK: „KMETSKA ŽUPANSKA ZVEZA“.

Izhaja vsakega 15. dne meseca, ter stane celoletno 6 kron, polletno pa 3 krone.

Dopise je pošiljati uredništvu „Občinske Uprave“ v Ljubljani. — Rokopisi se ne vračajo.

Odgovorni urednik:

**Dr. Vladislav Pegan.**

Posamezna številka 60 vinarjev.

Naročnino in oglase sprejema upravništvo „Občinske Uprave“ v Ljubljani.

Cena oglasa je za enostopno petitno vrsto 30 vinarjev, večkratno inseriranje po dogovoru.

## Občinsko posredništvo.

Navodnik in zakon za kronovine avstrijskega juga.

(Dr. Fran Mohorič.)

### Uvod.

Državni zakon o posredništvih je že precej star, izdan je namreč z dnem 21. sept. 1869, drž. zak. št. 150. Kmalu za njegovim izdajem so tudi posamezne kronovine (dežele) izdale v svojem področju dopolnilne zakone, vojvodina Kranjska z dnem 11. maja 1873, dež. zak. št. 24, o občinskih „posredovalstvih“.

Vendar vsi ti posredniški zakoni v teku časa niso prišli do dejanske izvedbe in porabe, prišli so marveč povsem v pozabo ali celo izgubo, dokler jih ni novejši čas zopet obudil k novemu življenju.

Neuspevanje posredniških zakonov je z ozirom na deloma še obstoječe običaje po krajevnih občinah prav umevno. Občine na kmetih so mnogokrat siromaške in komaj zmagajo svoje najnujnejše posle. Tudi so občinski starešine od nekdanj posredovali med občani v njihovih sporih na prvi klic in za prvo silo, mnogokrat s povoljnim uspehom. To posredovanje se je vršilo brez vsake pismene oblike na podlagi poznanja zadeve in ljudi po prostem prevdanku dobre vesti in po obstoječih običajih. Za poslovanje po natančnih predpisih zakona pa naše občine niso imele ne časa, ne priprav, ne sposobnih ljudi. Ti odnošaji obstajajo deloma še sedaj in zato se ni čuditi, da naša županstva naloženega jim posredniškega področja niso bila nič kaj vesela; bala so se novih stroškov, zamud, pisarskih sitnosti. Zato jim je bilo treba vsestranske pripomoči, umestnih priprav in navodil.

V novejšem času ste posebno dve dejstvi močno poživili veljavo posredništev in pospešili njihov razvoj.

Z dodatnim deželnim zakonom z dne 18. maja 1914, dež. zak. št. 20, je na Kranjskem vsaka

občina primorana ustanoviti posredništvo ali sama zase ali pa po več občin skupaj.

V najzadnjem času pa je stopil s cesarsko naredbo z dne 15. septembra 1915, drž. zak. št. 278, v veljavo novi zakon o sodnih pristojbinah, ki je sodno poslovanje izdatno podražil in na ta način tudi obtežil sodno pot za manj premožne stranke. Sedaj je torej nastopila nova doba za razvoj posredništva in sedaj se mora izkazati njih potrebnost, porabnost in vrednost.

Na podlagi (novega) državnega posredniškega zakona (27. febr. 1907, drž. zak. št. 59) je izšel prvi dopolnilni deželni zakon za Nižje Avstrijsko z dne 17. septembra 1907, dež. zak. št. 124, ki je postal več ali manj dobesedni vzorec vsem poznejšim deželnim posredniškim zakonom drugih kronovin, za avstrijski jug v prvi vrsti koroškemu posredniškemu zakonu z dne 14. julija 1910, dež. zak. št. 35; temu je sledil posredniški zakon za Kranjsko z dne 27. septembra 1911, dež. zak. št. 45, z dodatno novelo z dne 18. maja 1914, dež. zak. št. 20; potem posredniški zakon za Goriško-Gradiško z dne 30. aprila 1913, dež. zak. št. 11, in končno za Štajarsko z dne 29. dec. 1914, dež. zak. št. 33. Izpopolnili se bodo ti zakoni še s tržaškim, istrskim in dalmatinskim posredniškim zakonom, ki bodo prinesli isto tvarino ali dobesedno ali pa le z neznatnimi spremembami.

Pričujoči navodnik, ki je nastal na željo nekaterih županov ljubljanske okolice, išočih nasveta pri sodišču (osebno pri pisatelju), se ozira na vse dosežane posredniške zakone južnih kronovin, prinaša na koncu njih besedilo in bo svoj čas v dodatku prinesel dopolnilo glede ostalih deželnih zakonov, kadar izidejo, in tako povečal svojo uporabnost za ves avstrijski jug.

## I.

**Pomen, nastanek in razvoj posredništva.**

Dolga doba samovladanja narodov je pretekla, predno je prišlo do razsojevanja zasebnopravnih sporov po pravoučenih sodnikih (strokovnjakih). V prvotnih časih je bil družinski oče tudi odločevalec v družinskih razmerah in sporih. Ko so nastala sela in občine (župe), so razsojevali spore med seljani in župljani (občani) občinski starešine, v pridržanih zadevah okrožni poglavarji, knezi itd. V fevdalni dobi so imeli sodno pravico fevdniki (graščaki itd.).

V urejeni državi razsojajo spore med državljani sedaj pravoučeni sodniki, ki niso odvisni od državne uprave; sodišča so namreč pri urejevanju zasebnopravnih (in tudi kazenskih) zadev državljanov neodvisna; ona imajo spore v zasebnopravnih zadevah državljanov razsojevati, to je reševati z razsodbo.

Razsodba kot končni zaključek spora (pravde) pa zahteva od prizadetih strank zdatnih žrtev na zamudi časa, na trudu in stroških.<sup>1)</sup> Mnoge pravne, četudi sporne zadeve pa so take, da se da njih pravična razrešitev doseči tudi brez drage razsodbe, in sicer po pristojnem sodniku samem.

Zato je nastala potreba za razrešitev ali vsaj ureditev zasebnopravnih državljanskih sporov izven razsodbe in izven sodbi predhodnega spornega postopka — četudi še po vloženi tožbi — s poravnavo pred pristojnim sodnikom.

Pa tudi tožba sama že zahteva od strank zdatne gospodarske in osebne žrtve.

Zato je nastala nadaljna potreba, razreševati zasebnopravne državljanske spore brez tožbe v izven-spornem pa vendar sodnem postopku (v zapuščin-skih, varstvenih in skrbniških zadevah) ali pa sicer v zvezi s spornim postopkom, toda še pred vloženo tožbo — v predtožbenem postopku.

V to svrhu povabi sodnik obe stranki na poravnalni poskus „na pečat“. Sodnik posreduje med strankama za doseg breztožbene rešitve (poravnave) sporne zadeve in sicer v mnogih slučajih s popolnim uspehom.

Ta način ureditve zasebnopravnih spornih zadev se je tako obnesel, da ga je novi civilnopravni red v § 433. sprejel med svoje določbe.

Sicer pa je že obči državljanski zakon dal navodilo za poravnalni poskus pri sporih o zemljiških mejah v §§ 850, 851 dd., iz kterega se je razvil splošni posredovalni poskus poravnave (vabilo na pečat).

Toda tudi pot odnosno pota na sodišča so že velika ovira in zamuda za kmeta, delavca in državljana sploh. In že od nekdaj, ko še ni bilo neodvisnih sodnikov, so zlasti med prostim ljudstvom posredovali zaupniki, staroste, starešine, župani, vaški razsojevalci (rihtari).<sup>2)</sup> V mnogih slučajih se da spor med strankami

<sup>1)</sup> Po novem pristojbinskem zakonu (ces. naredbi) so ti stroški zdatno večji.

<sup>2)</sup> Po §§ 27. in 28. točka 12. občinskega reda za Kranjsko spada v domače področje občin, da poizkuša

rešiti brez sodnih potov in zamud — kar doma po krajevnem zaupniku.

In tega činitelja za predsodno (to je izvensodno) rešitev zasebnopravnih sporov med državljani ne more pogrešati novodobno pravo zlasti v času, ko sodne zadeve rastejo v takih množinah, da jih sodišča ne morejo več zmagovati in je treba misliti na razbremenitev sodišč.<sup>3)</sup>

Za tako izvensodno in predsodno rešitev zasebnopravnih sporov so v nekaterih slučajih ustanovljena takozvana mirovna sodišča, katera označba pa za naša posredništva ni povsem primerna, ker posredniki nimajo pravice razsojevati, ampak le poslovati v svrhu breztožbene in izvensodne poravnave. Stari pravni običaj urejevanja krajevnih sporov po županih, starostih in sploh krajevnih zaupnikih se je v novi dobi oživil v ustanovi posrednikov. In tako se vrača del pravnega področja zopet v roke občinskemu starešinstvu.

V tem smislu je že prvi okvirni državni zakon z dne 21. septembra 1869, drž. zak. št. 150, osnoval ustanovo občinskih zaupnikov (posredništev) za poravnave poizkuse zasebnopravnih sporov pred občinskimi zaupniki.

Okvirni zakon imenujemo ta zakon, ker določa le okvir, to je glavna, temeljna načela, podrobno izvedbo pa prepušča deželnim zakonom posameznih kronovin, in so zato podrobne izvedbe v posameznih kronovinah z ozirom na krajevne odnose lahko različne, na primer o vprašanju obveznosti posredništev, to je o vprašanju, ali je ustanovitev posredništva v vsaki občini predpisana, ali pa prepuščena prevdanku občine itd.

Stvarnost že sama zahteva, da se občinskim zaupnikom ne smejo naprtati na rame težavne in dalekosežne zadeve, ampak le manjše, vsakdanje zadeve, za katere zadošča domača izkušnost občinskih zaupnikov.

Zato je bil v navedenem prvotnem okvirnem zakonu delokrog posrednikov omejen na poravnave:

a) o denarnih terjatvah do višine 300 gl. = 600 K;

b) o pravicah do premičnin, o katerih izjavijo stranke, da so pripravljene mesto njih sprejeti gotovinski znesek, nepresegač svote po 600 K (§ 1).

Občinski posredniki naj bi delovali samo v prostem zaupanju strank do njihove dobrohotne, nepristranske in pravične poravnave.

Zaupanje se ne da vsiljevati, osobito ne ukazovati; posredniki si ga morejo pridobiti le z vsestransko pravičnostjo in dobrim vzgledom v svojem gospodarstvu in v tujih poslih.

Ljudi, ki se pravdajo med seboj, poravnati po možeh, izvoljenih izmed občine. § 37. pa se glasi: „Odbor izmed občincev (občanov) izvoli može, kateri imajo poravnati tiste, ki se med seboj pravdajo.“

Poseben državen zakon ima to napravo bolj na drobno določiti.“

<sup>3)</sup> Sodnorazbremenilni zakon z dne 1. junija 1914, drž. zak. št. 118.

Povsem prosto je torej določevati prizadetim strankam samim, ali imajo zaupanje do občinskega posredništva, ali mu hočejo in morejo zaupati svojo zadevo v pravičen poskus poravnave in ali sploh hočejo priti pred posrednike ali ne.

Saj celo pred sodnika ni obvezana nobena stranka priti samo na poravnalni poskus („na pečat“), marveč pride ali ne pride — po svojem prevdanku, brez vsake posledice. Tudi na tožbo tekom pravde se ne more siliti pred sodišče nobena stranka, pač pa mudno stranko zadevajo zakonite posledice zamude in izključitve (kontumaca).

V tem smislu se tudi izreka že prvi državni okvirni zakon iz leta 1869. v § 2., da je strankam odziv na vabilo prost ter da je vsako prisilno sredstvo za prihod strank k posredniški razpravi nedopustno.

Z novim civilnopravnim redom (zakon z dne 1. avgusta 1895, drž. zak. št. 113, v veljavi od 1. januarja 1898) je nastala potreba pregledati in na novo urediti tudi prvotni posredniški zakon.

V ta namen je izšel novi državni okvirni zakon o posredništvu z dne 27. februarja 1907, drž. zak. št. 59, ki a) razveljavlja §§ 1., 2., 8. in 9. prvega zakona in jih namešča in dopolnjuje z novimi in b) tudi delokrog posrednikov znatno razširja.

Razširjenje posredniškega delokroga je glasom § 1. novega zakona precej zdatno. Občinski posredniki so namreč odslej pristojni:

1) Za poravnalne poskuse v zasebnopravnih (civilnih) zadevah in sicer:

a) o denarnih terjatvah in pravicah do premičnih reči (premičnin) — brez vsake meje (po prvotnem zakonu samo do vrednosti 300 gl. = 600 K);

b) v sporih o določitvi ali popravi mej nepremičnih posestev ali o zemljiških služnostih;

c) v sporih o služnosti stanovanja;

d) v prepirih o posesti.

Glede mej nepremičnin v občini so navadno najbolj poučeni stari občinski možje, istotako o zemljiških služnostih in v posestnih zadevah. Na priče, na podlagi katerih svedočb imajo razsojevati sodišča v sporih glede mej, dostikrat ni dati veliko, ker so ali v sorodstvu in prijateljstvu ali v sovraštvu z eno ali drugo stranko ali se pa sicer lahko motijo, in se da redkokedaj z gotovostjo dognati, na kateri strani je resnica, zlasti če priča polovica prič na korist ene, druga polovica pa na korist druge stranke. Poravnava je za to v takih slučajih najboljša in edina zanesljiva rešitev. Isto velja glede zemljiških služnosti in posestnega stanja zemljišč; o prevžitkih pa je navadno že v pogodbah določeno, naj spor rešijo občinski zaupniki.

2) Za poravnalne poskuse v kazenskih zadevah, toda z omejitvijo na zadeve zasebnopravnih obtožb in tudi tukaj še z nadaljno omejitvijo na zadeve zaradi razžaljenja časti izvzemši: a) tiskovne žalitve, ki so pregreški (ne zgolj prestopki) in zato spadajo pred poroto; in

izvzemši nadalje b) vse osebe dejansko (aktivno) služnega vojaštva in orožništva, ki zaradi kaznivih činov sploh ne spadajo v podsodnost civilnih sodišč, ampak izključno le v podsodnost vojaških sodišč.

## II.

## Razmerje državnega okvirnega zakona in deželnih dopolnilnih zakonov.

Večkrat navedena državna zakona o posredništvih iz leta 1869 in 1907 prepuščata podrobno ureditev posredništev in njih poslovanja deželnim zakonom;

Državni zakon		Deželni zakon				
iz leta 1869	iz leta 1907	niže avstrijski	kranjski	koroški	primorski	štajarski
<b>I. V civilnih zadevah.</b>						
—	—	§ 1	§ 1	§ 1	§ 1	§ 1
—	—	2	2	2	2	2
—	—	3	3	3 (4)	3	3
—	—	4	4	4 (5)	4	4 (5, 9)
—	—	5	5	5 (9)	5 (9)	—
—	—	6	6	6	6	5
—	—	7	7	7	7	6
—	—	8	8	8	8	7
—	—	9	9	9 (5, 10)	9	8
—	—	10	10	—	10	9
[§ 1.]	čl. I. § 1.	11	11	10	11	10
—	čl. IV.	12	12	11	12	11
—	—	13	13	12	13	12
—	—	14	14	13	14	13
—	—	15	15	14	15 (16)	14
[§ 2.]	čl. I. § 2.	16	16	15	16	15
—	—	17	17	16	17	16
§ 4.	—	18	18	17	18	17
—	čl. I. § 1.	19	19	18	19	18
§ 3.	—	20	20	19	20	19
—	—	21	21	20	21	20
§ 5.	—	22	22	21	22	21
§ 6. {	—	{ 23	{ 23	{ 22	{ 23	{ 22
—	—	{ 24	{ 24	{ 23	{ 24	{ 23
§ 7.	—	25	25	24	25	24
[§ 8.]	čl. I. § 8.	26	26	25	26	25
[§ 9.]	čl. I. § 9. (36)	27	27	26	27	26
<b>II. V kazenskih zadevah.</b>						
—	čl. II. § 1.	28	28	27	28	27
—	„ II. „ 2.	29	29	28	29	28
—	„ II. „ 3.	30 (16)	30 (16)	29	30 (16)	29
—	„ II. „ 4.	31	31	30	31	30
—	„ II. „ 5.	32	32	31	32	31
—	„ II. „ 6.	—	—	—	—	—
—	„ II. „ 7.	33	33	32	33	32
—	—	34	34	33	34	33
—	—	35	35	34	35	34
—	glej čl. I. § 1. (konec)	36	36	35	36	35
§ 10.	čl. III.	37	37	36	37	36
—	„ V.	38	38	37	38	37
—	„ VI.	39	39	38	39	38
§ 11.	„ VII.	40	40	39	40	39

sama pa določata tvarini samo meje, katerih se imajo držati in v katerih se smejo gibati podrobne določbe deželnih zakonov.

Zato imenujemo državni zakon okvirni zakon, deželne zakone pa dopolnilne zakone. Državni zakon ustanavlja le načela zakonu, deželni zakon pa jih dopolni in izvede po potrebah posameznih kronovin.

Državni zakon prepušča v § 10. (iz leta 1869), odnosno v členu III. (iz leta 1907) deželnim zakonom nastopne dopolnitve:

1. ali in v katerih občinah je ustanoviti posredništva;
2. med katerimi strankami (vojaške osebe so izvzete);
3. v katerih pravnih zadevah so v obsegu člena I. zakona iz leta 1907 dopustne poravnave v posameznih občinah;

4. v katerih primerih in do katere najvišje izmere se sme v smislu določbe čl. I., § 2. (zakona iz l. 1907) nalagati denarna globa zaradi neopravičenega izostanka vabljenih strank od poravnavnega naroka;

5. kako je voliti zaupnike-posrednike in urediti njihovo poslovanje.

V zakonu iz leta 1907 je nasproti prvotnemu državnemu zakonu iz leta 1869 nova samo točka 3. o kazenskih poravnava.

Najobširnejši deželni zakon je kranjski, ker je večinoma sprejel tudi vsebino državnega zakona iz leta 1907 več ali manj doslovno, med tem ko jo drugi deželni zakoni navajajo samo na kratko.

Razvrstitev vsebine v obeh državnih okvirnih in posameznih deželnih zakonih, zlasti tudi v nižjeavstrijskem, ki je kot prvi služil drugim kot vzorec, kaže nastopni pregled. — (Glej tabelo na strani 27.)

## Najvišje cene.

Izredne razmere, ki jih povzroči dolgotrajna vojna, zahtevajo izredne odredbe. Posebnost, ki nam jo je prinesla sedanja vojna so tudi najvišje cene. — V normalnih časih se je malo govorilo o najvišjih cenah, še manje pa o njih pisalo in razpravljalo. — Obrtni red daje sicer obrtnim oblastvom pravico, da smejo, če nanese potreba, za neutrpane predmete vsakdanje potrebe določiti najvišje cene, vendar so se obrtna oblastva pred vojno te pravice posluževala v prav neznatni meri. Glavni vzrok, da se to ni zgodilo v večji meri, je bil, ker ni bilo prave potrebe zato. — Živil in drugih potrebnih reči smo imeli zadosti, kupčija se je razvijala pravilno in normalni faktorji — povpraševanje in ponudba — so regulirali cene. Danes stoje stvari drugače. Potekli sta že dve leti, odkar smo zapleteni v svetovno vojno. Centralni državi, odrezani od vsega sveta, ste navezani sami na se. Vsa živila in druge za vsakdanje življenje potrebne reči morate pridelati sami, uvoz iz nevtralnih držav je skoro popolnoma prenehal. Pomanjkanje, ki se je pojavilo vsled izostalega uvoza, so producenti in trgovci porabili, da se z njim okoristijo. Cene živil so izredno poskočile, draženje neutrpnih predmetov se je silno razpaslo. Zoper te nezdrave pojave, ki so posegali globoko v vse gospodarsko življenje in ogrožali aprovizacijo prebivalstva, je bilo treba energičnih ukrepov. Dobili smo stroge predpise zoper draženje in najvišje cene.

### Kaj so najvišje cene?

Kupec in prodajalec skleneta kupčijo in dogovorita ceno. Pri določitvi cene pa smeta samo do gotove meje, če je za dotično reč določena najvišja cena. Tista meja, ki ne smeta preko nje, so oblastveno določene najvišje cene. Pri dogovoru o ceni imata

kupec in prodajalec torej vezane roke; prodajalec ne sme zahtevati in kupec ne sme ponuditi višje cene, kakor je najvišja cena. Kdor zahteva ali ponudi višjo ceno, kakor je najvišja cena, tega kaznuje politično oblastvo. Najvišje cene, ki naj preprečijo neopravičeno čezmerno povišanje cen, se določijo samo za take predmete, ki jih prebivalstvo ne more utrpjeti, ki jih potrebuje za svoje vsakdanje življenje.

Najvišje cene za obrtniško nadrobno prodajo živil in drugih reči, ki so potrebne za vsakdanje življenje, lahko določijo politična deželna oblastva na podlagi obrtnega reda. Za druge predmete in za prodajo, ki ni obrtniška (prodaja kmetovalcev-pridelovalcev), določi najvišje cene ministrstvo z ukazi, ki se objavijo v državnem zakoniku.

Razen najvišjih cen imamo pa tudi še ravnalne cene. Kakor smo že omenili, morejo deželne gosposke določiti najvišje cene samo za obrtniško prodajo. Ker so pa tudi kmetje dražili živila in navijali cene, je bilo treba tudi te prodaje urediti. Deželne gosposke so določile za prodajo živil in drugih reči, ki jih kmetje pridelujejo in razpečavajo, cene in jih javno razglasile. Teh cen naj se prodajalci drže; če prekoračijo to ceno, so v nevarnosti, da zapadejo kazni radi navijanja cen. Te od deželne gosposke določene cene imenujemo ravnalne cene, to je: cene, ki se naj po njih ravnajo prodajalci, da ne zapadejo kazni. Prekoračenje ravnalnih cen ne kaznujejo politična oblastva, temveč sodnije kot navijanje cen. Ravnalne cene so torej samo merilo, ki po njem presojujejo tržni in varnostni organi in pa sodnije, če je v danem primeru prodajalec zagrašil draženje ali navijanje cen.

Po teh splošnih opazkah, prehajamo k posameznim sedaj veljavnim predpisom, ki določajo najvišje cene.

**I. Najvišje cene za seno in slamo.**

Najvišje cene za seno in slamo določa ministrski ukaz z dne 10. januarja 1916, drž. zak. št. 12. Določila tega ukaza se nanašajo na vse običajne vrste sena (senožetno seno, otava, suha detelja, lucerna itd.) in na pšenično, rženo, ječmenovo in ovseno slamo.

Za prodajo sena in slame so določene naslednje najvišje cene.

Kadar prodaja pridelovalec (kmetovalec) rahlo seno in slamo od skednja, znaša najvišja cena za metrski stot:

za seno . . . . .	13— K
za slamo, omlateno s cepcem . . . . .	9— "
" " " s strojem . . . . .	8— "

Ako se prodajata seno in slama stisnjena, se sme k navedenim cenam priračunati še priklade do 1 K 50 v za metrski stot, torej znaša najvišja cena:

za stisnjeno seno . . . . .	14 K 50 v
" " slamo, omlateno s cepcem . . . . .	10 " 50 "
" " " " s strojem . . . . .	9 " 50 "

Ako prodaja izdelovalec rezanico, sme k najvišji ceni priračunati priklad 1 K 50 v. Ta cena se umeva brez vreče.

Vse dosedaj navedene cene veljajo, če prodaja kmetovalec od skednja. Ako pa prodaja kmetovalec od postaje za nakladanje neposredno porabniku, torej ne trgovcu, sme priračunati k spredaj navedenim najvišjim cenam še priklad 2 K.

Veletržci in kmetijske organizacije, ki prodajajo seno in slamo, smejo k spredaj navedenim najvišjim cenam priračunati priklad 2 K 50 v za metrski stot. Ta veletržna cena se umeva od postaje, kjer se naklada, in obsega komisijske, posredovalne in slične pristojbine, dovozne stroške ter vse vrste stroškov všteveni nakladanje.

Za nadrobno trgovino s senom in slamo so določila najvišje cene na podstavi ministrskega ukaza politična deželna oblastva. Na Kranjskem se sme glasom razglasa deželne vlade z dne 19. februarja 1916, št. 6402, pri nadrobni prodaji sena in slame k najvišjim cenam, ki so določene za pridelovalce, priračunati največ 10 odstotkov. Za nadrobno prodajo se smatra, kadar prodaja upravičeni trgovec porabnikom v množinah do 20 metrskih stotov. Za nadrobno prodajo določene cene toraj ne veljajo za pridelovalce (kmetovalce).

Najvišje cene veljajo, kadar se plača v gotovini ob prejemu blaga. Ako se plačilo odloži, se sme pribiti k najvišji ceni do 6 1/2% letnih obresti.

Prekoračenje najvišjih cen za seno in slamo kaznujejo politična okrajna oblastva z denarnimi kaznimi do 5000 K ali z zaporom do 6 mesecev.

**II. Najvišje cene za prešiče in prešičje izdelke.**

Cene za prešiče in prešičje izdelke določa ministrski ukaz z dne 6. julija 1916, drž. zak. št. 211. Ta ukaz tudi sicer ureja promet s prešiči. Navajamo najvažnejša določila:

Obrtniško klanje pitanih prešičev s težo do 60 kg in pršutnikov s težo do 40 kg je sploh prepovedano. Izvzeti so samo zakoli v sili.

Pitani prešiči se smejo prodajati za klanje samo po klavni teži. Klavno težo živali dobimo, ako od žive teže odbijemo 22 1/2 kg za vsako žival. Od kupne cene, ki se na ta način izračuni, se mora odbiti še 4%. Znesek, ki ga dobimo po odbitku 4%, je kupna cena, ki se ne sme prekoračiti. (To je trgovski običaj, ki je v navadi na semnjih v Budimpešti in v Kőbanya).

Kadar se prodajajo pitani prešiči pitalcem ali živinorejcem za nadaljno vzrejo, ali kadar se prodajajo pršutniki, se sme določiti kupna cena po živi teži brez vsakega odbitka. Živali pa se zadnjih 12 ur pred prodajo ne smejo niti krmiti niti napojiti. Za prešiče za pitanje se smatrajo samo pitani prešiči s težo do 90 kg in pršutniki s težo do 40 kg.

Za prodajo živih prešičev veljajo na Kranjskem naslednje najvišje cene:

**I. Za pitane prešiče:**

1) prešiči za pitanje (s težo od 60 do 90 kg), če se prodajo pitalcem in živinorejcem za nadaljno vzrejo, za 1 kg žive teže:

v hlevu 6 K in na semnjih 6 K 12 v.

2) za prešiče z vsako težo, če se prodajo za klanje, za 1 kg po običaju Budimpešta-Kőbanya:

v hlevu 6 K 80 v in na semnjih 6 K 94 v.

**II. Za pršutnike:**

prešiči s težo nad 40 kg za 1 kg žive teže v v hlevu 4 K 70 v in na semnjih 4 K 80 v.

V navedenih najvišjih cenah so zapopadeni vsi stroški, ki nastanejo, dokler pride živina do postaje, kjer se naloži, (stroški za tehtanje, za krmljenje in napajanje, za prevoz itd.).

Za pitane prešiče pod 60 kg in za pršutnike pod 40 kg ter za plemenske prešiče niso določene nobene najvišje cene.

Za prodajo zaklanih prešičev imamo na Kranjskem naslednje cene:

Za prešiče brez drobovja, če se prodajo z glavo in z nogami: 700 K za 100 kg, in če se prodajo brez glave in brez nog: 720 K za 100 kg.

Vse spredaj navedene najvišje cene se umevajo, ako se proda za gotovino na kraju prevzema. Ako se kupnina upa, se smejo računati obresti; te obresti pa smejo biti največ za 2 odstotka višje, kakor je obrestna mera meničnega eskompta avstro-ogrske banke, veljavna ob sklepu kupčije.

Ministrski ukaz z dne 6. julija 1916, drž. zak. št. 211, predpisuje nadalje tudi še najvišje cene za prešičje izdelke, to je za meso, mast, slanino in za klobase.

Najvišje cene za prešičje izdelke določijo za vsako deželo politična deželna oblastva. Najvišje cene se morajo določiti za trgovino na debelo in za trgovino na drobno posebej. O trgovini na debelo govorimo po smislu ministrskega ukaza, kadar prodaja izdelovalec trgovcem, ki blago na drobno prodajajo. — Za trgovino na drobno se smatra, kadar prodaja trgovec neposredno porabniku, ali kadar prodaja izdelovalec neposredno porabniku v množinah do največ 15 kg.

Za prešičje izdelke so na Kranjskem po ukazu deželne vlade z dne 20. julija 1916, št. 22.373, določene naslednje najvišje cene: (Glej tabelo tu poleg.)

Za prodajo klobas najvišje cene še niso določene. Za prodajo notranjih delov, dalje glave in parkljev zaklanih prešičev bodo določila najvišje cene okrajna glavarstva, vsako za svoj okraj posebej. Politična okrajna oblastva smejo za svoj okraj določiti za prodajo prešičjih izdelkov tudi nižje cene, kakor so v sprednjem seznamu navedene, ako je to z ozirom na razmere v okraju potrebno in utemeljeno.

Prestopki zoper predpise ministrskega ukaza z dne 6. julija 1916, drž. zak. št. 211, in zoper predpise, ki jih izdajo na njegovi podlagi politična oblastva, se kaznujejo z denarnimi kaznimi do 5000 K ali z zapornikom do 6 mesecev.

Kazniv ni le tisti, ki naravnost greši zoper navedene predpise, temveč tudi tisti, ki pomaga, da kdo

P r e d m e t	V trgovini na debelo za 100 kg.	V trgovini na drobno za 100 kg.
Surova mast in surova slanina	780 K	8 K 40 v
scvrta svinjska mast . . . . .	875 "	9 " 40 "
namizna slanina, surova in soljena . . . . .	800 "	8 " 64 "
namizna slanina, prekajena . . . . .	848 "	9 " 12 "
hrbtna slanina in slanina v kosih, surova in soljena . . . . .	860 "	9 " 28 "
hrbtna slanina in slanina v kosih, prekajena, papricirana ali oparjena . . . . .	910 "	9 " 80 "
desertna slanina (mesna slanina)	910 "	9 " 80 "
druge vrste masti in slanina . . . . .	780 "	8 " 40 "
Svinjsko meso, sveže in sicer:		
stegno, pleče, šinjak . . . . .	780 "	8 " 40 "
karé . . . . .	860 "	9 " 20 "
rebrca in trebušno meso . . . . .	700 "	7 " 52 "
druge vrste . . . . .	700 "	7 " 52 "
Svinjsko meso, prekajeno in sicer:		
gnjat, pleče, šinjak . . . . .	900 "	9 " 72 "
karé . . . . .	920 "	9 " 88 "
rebrca in trebušno meso . . . . .	800 "	8 " 60 "
druge vrste . . . . .	800 "	8 " 60 "

drugi ravna zoper te predpise. Ako je kdo obljubil ali plačal ceno, ki presega najvišjo ceno, postane nekazniv, ako prestopok sam ovadi.

## Kaj so bili župani nekdanj.

(Dr. Jos. Mal.)

(Dalje.)

Kaznovanje s palico srečamo že v nekem drugem slučaju in sicer na posestvih kostanjeviškega samostana na Dolenjskem. Nekaj ljudi je bilo namreč obtoženih, da so v vinogradih počenjali vse mogoče nedovoljene reči. Gorska pravda je razsodila, da naj se dotičnike za njihovo razposajenost z leskovim oljem „prav pošteno namaže“.

Zlasti ostro so pazili vinogradniki, da se v nrvstvenem oziru ni po gorah nič kočljivega dogajalo. Ako se je zvedelo, da se potika po gori kaka lahko-mišljena oseba, so jo takoj iztirali, vsi tisti pa, ki so se ž njo pečali, so plačali občutne denarne kazni. Razentega so morali ti prešestniki vpricho župana in prisednikov na javni gorski pravdi prositi odpuščenja in samega sebe udariti po ustih. To je bila pač najhujša in tako ponižujoča kazen, da so jo zelo redko uporabljali.

Posebno strogo so kaznovali na gorskih pravnih tatvino: kdor je skrival tatu ali ukradeno blago je moral tekom treh dni zapustiti svoj vinograd. Tat je moral vrniti grozdje ali sadje in plačati primerno globo,

ali pa so mu odrezali uho. Enako strogo se je postopalo tudi s fistim, ki je razžalil ali dejansko z napadom grozil županu ali gorniku. Izgubil je ves letni pridelek in moral iz vinograda, ki so ga dobili potem njegovi dediči.

V „gorskih bukvah“ je bila tudi določba, da je bil celo sam gorski gospod s svojimi zahtevami in pritožbami podvržen razsodbi gorske pravde, kajti smel se je še le tedaj polastiti vinograda nepokornega podložnika, če so v to priznali „mejaši“. Sploh opazamo, da si vinogradniki v svoji gorski pravdi niso dali izviti iz rok nekdanjih svojih pravic: sodili so vedno še o težkih prestopkih, če ne izključno pa vsaj tako, da so na gorski pravdi uvedli preiskavo, razsodil je pa redni sodnik. Manjše prestopke je pa še vedno kaznovala (večji del v denarju) gorska pravda. Kakor na večah je tudi tukaj smel zastopati stranko posrednik ali pravdač, navadno župan ali pa gornik, izrecno pa je bilo prepovedano dati zastopstvo odvetniku. Odvetnika so najbrž zato izključili od zastopstva, ker so se pravno neizobraženi kmetje-sodniki bali, da ne

bi odvetnik preveč vplival nanje in jih dejal popolnoma v koš. Na drugi strani so pa s tem hoteli varovati svoje stare pravice, češ da bo kmet v svojih zadevah vedel na podlagi starih običajev pač najbolje razsoditi.

Gospodarske določbe gorskih pravnih se tičejo potov in pregraj po vinogradih, škode, ki jo dela živina, zlobnega poškodovanja trte, kolov in sadik, tatvine in vloma v zidanice, časa trgatve, in drugih podobnih stvari. Del denarne kazni je za svoj trud dobil tudi gorski župan.

Gorske pravde so ostale v veljavi do najnovejših časov. Trajale so tako dolgo, kakor tlačanstvo, ki je bilo šele leta 1848 odpravljeno.

Razen po isterskih občinah, o katerih smo že zgoraj spregovorili, se je županska oblast v starem obsegu in z vsemi svojimi starimi oblikami najdalje ohranila pri beneških Slovencih.

Podlaga vsemu upravnemu sestavu pri Slovencih na Benečanskem so bile sosednje ali soseske, ki so se mnogokrat razvile iz prvotnih staroslovenskih zadrug. Njim na čelu je bil župan, katerega so tukaj imenovali tudi dekan, ki je nosil v znamenje svoje oblasti palico in skliceval srenjske shode, ki so se navadno vršili pod lipo na javnem trgu ob kameniti mizi. Tudi ti zbori so se imenovali sosednje, kakor cel okraj.

Župan je imel poleg sebe še 12 zapriseženih mož. Župana so volili vsi družinski očetje, ki so imeli tudi pravico priti k sosednjam, kjer se je razpravljalo o vseh javnih zadevah. Na čelu več sosesk so stali veliki župani, ki so sklicevali velike sosednje, h katerim so prihajali župani kot zastopniki svojih srenj.

Te velike sosednje so imele pravico soditi v vseh civilnih in kazenskih stvareh, celo o umorih in ubojih, katero pravico jim je beneška republika l. 1502 izrecno potrdila. Sodbe je izrekala dvanajststara županov. Navzoč je bil le zastopnik beneške vlade, ki se pa ni smel vmešavati v sodne obravnave. Dvanajstere prislednike so vsako leto na novo volili družinski očetje, včasih in ponekod pa so odstopivši sodniki tudi sami imenovali svoje naslednike.

Izredna naprava beneških Slovencev je bil veliki shod ali posvet vseh slovenskih županov, ki se je navadno vršil enkrat v letu. Tu so volili velike župane in se posvetovali o drugih skupnih zadevah županij. Toda po nekaterih krajih Benečije župani niso mogli obdržati vseh svojih nekdanjih pravic, kakor drugod po Slovenskem so jih tudi tod izgubili na graščake. Ali tudi v teh slučajih so si zemljiške gosposke pridržale le važnejše stvari, nižje sodstvo pa so prepustile županom. Grajski sodniki so si pridržali le pravico do pojedine, katero so jim morali tudi tukaj kakor

drugod pripraviti podložniki, v slučaju, da bi prišli izvrševati sodbe, katere so prepustili županom in njegovim sodnikom. Vsako leto so se zbrali ob porcijunkoli ti graščinski sodniki in se dali pogostiti s pečnimi piškami, da bi ne zastarele njihove sodne pravice.

Ko smo si tedaj ogledali razne predpravice, katere so si ohranili župani v večjem ali manjšem obsegu na sodnih zbiorih, večah, pojezdih, sosednjah in gorskih pravnah, se vrnimo zopet nazaj in si oglejmo nekoliko od bliže stališče, ki ga je zavzemal v starih časih tlake in desetine naš podložni, graščinski župan nasproti svoji gosposki.

Kot odškodnino za službo in posle, ki jih je opravljal župan za graščaka, je užival delno prostost od davkov in tlake ter dobival vrhtega od kmetov svoje občine določen delež od davščin in tlake. Na posestvih nekdanjega postojnskega gospodstva pri Sv. Ivanu so bili vsi kmetje dolžni delati tlako za popravo gradu, le župan je bil te tlake oproščen. Županu v Knežaku je moral o Veliki noči dati vsak posestnik po dve jajci. Županu v Slavini in Kočah pa so morali kmetje po dva dni kositi, pleti, žeti in seno grabiti. Seveda je bil ta župan vsake tlake oproščen.

Razentega so dobivali župani kot nagrado za svoje uradne posle tudi še užitek od kakega prostega ali neobdelanega zemljišča, katero zemljišče se je zato tudi županica ali župnica imenovalo.

Kot zaupnik gosposke je imel župan skrbeti, da se je tlaka pravilno opravljala, desetina in davki redoma pobirali, da podložni kmetje niso zanemarjali posestev in hiš ter moral imeti natančen pregled vseh davčnih zaostankov podložnikov. Ko je bilo treba ob času turških napadov sosednje občine hitro obvestiti o grozeči nevarnosti, se je to zgodilo z zažiganjem kresov po gorah, ponekod pa so bili župani obvezani obvestiti o bližajočih se Turkih prinašati do bližnje občine.

Ker je župan najbolje poznal posestne razmere podložnikov, zato so bile kupne pogodbe in podobne zadeve pravnega značaja šele potem veljavne, ko jih je župan potrdil. Župani so morali dalje gledati, da so se ukazi gospodstva izpolnili in da se graščinske pravice niso kršile. Ponekod so morali biti navzoči pri košnji, pri pobiranju desetine in davka, pri okopavanju in obrezovanju trte in imeli ključke vinogradniških kleti. Opravljali so sploh podobne posle kot grajski valpti; razen običajne jedi ob takih dneh so dobili še posebej merico vina. Ako je župan pri pobiranju davka ali desetine manj nabral kot je bilo zapisano, je moral večkrat primankljaj iz svojega pokriti. Mnogokje se je naložilo županom tudi, da so naznanjali zločince, jih prijeli in tirali pred sodnika. (Konec prih.)

## Promet z govejo živino ob času vojske.

Med mnogimi odredbami, ki so izšle tekom vojske, so za nas skoraj najvažnejše one, ki urejujejo promet z govejo živino.

Da prepreči špekulacijo z živino, je država z odredbo prepovedala nakupovanje živine potovaje od hiše do hiše. Semnji so bili že preje iz več ozirov prepovedani. Navedena prepoved prvotno ni veljala samo za govejo živino, temveč tudi za prešiče. Z razglasom z dne 20. junija 1915, št. 13.806, pa je deželni predsednik za Kranjsko določil, da prepoved ne velja tudi za nakupovanje prešičev. V svrhu preskrbe civilnega prebivalstva z mesom se je naredila za nekatere mesarje izjema od te naredbe in se jim je nakup živine od hiše do hiše dovolil. Vojaštvo samo si je priskrbelo potrebno meso deloma potom prostovoljnega nakupa, največ pa v začetku potom prisilnega nakupa. V zmislu postave z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 236, o vojnih dajatvah in opravah ima namreč država pravico v slučaju, da za vojaštvo potrebne živine ne dobi na način, ki je običajen v miru ali pa bi bilo to združeno z veliko večjimi stroški, tisto proti primerni odškodnini zahtevati od posestnikov prisilnim putem.

Prisilni nakup je bil izpeljan na ta način, da je vojaško oblastvo naznanilo število živine, ki je rabi, političnim oblastvom, ta pa so potem razdelila to na posamezne občine, ki so morale skrbeti za to, da se odkazano jim število postavi določen dan na gotovo mesto. S tem načinom dobave živine za vojaštvo so imeli že itak preobloženi župani največ dela. Bili so odgovorni napram oblastem, nositi so pa poleg tega v veliko slučajih morali še ves odij. Prav veliko je namreč bilo ljudij — in jih je še danes mnogo — ki nikakor niso hoteli umeti, da župan mora preskrbeti določeno število. Župan je letal in se trudil, nazadnje pa za svoj trud ni imel družega kot to, da so ga občani sovražili, češ meni si živino vzel, temu in onemu si jo pa pustil. Ne more se trditi, da se je prav v vseh slučajih postopalo popolnoma pravilno, lahko se pa reče, da so župani postopali pri tem nepristransko ter živino navadno odvezli v prvi vrsti tistemu, ki jo je najlažje pogrešil. Ta način dobave živine za vojaštvo pa je imel tudi to slabo stran, da število živine ni bilo enakomerno razdeljeno med posamezne okraje. V pre mnogih slučajih to tudi ni bilo mogoče. Kadar se je živina nujno potrebovala, se je vzela iz okraja, ki je bil najbližji in kjer se je najlažje dobila. Bati se je vsled tega bilo, da se živinoreja, za katero je zadnji čas dežela in država gmotno toliko žrtvovala, ponekod popolnoma uniči, med tem, ko bi se v drugih krajih brez škode lahko pogrešilo še večje število.

Na deželni odbor so radi prisilnega nakupovanja živine dohajale dan na dan pritožbe. Deželni odbor se je vsled tega zavzel za stvar, posredoval v tej zadevi pri osrednji vladi in 5. armadnem poveljstvu ter izposloval, da se je vršila v Ljubljani enketa, na kateri se

je dobava živine za vojaštvo uredila na drugi podlagi. Na podlagi novega štetja živine se je določilo število, ki ga ima oddati Kranjska, dobavo pa je prevzel z letom 1915. deželni odbor sam v roke. Prisilni nakup se je odpravil in vsa dobava se je vršila potom prostega nakupa. Po zaupnikih, ki so bili postavljeni za posamezne okraje, je deželni odbor nakupoval živino in jo oddajal vojaštvu. Nakupovalci so imeli nalogo, da potom prostega nakupa dobe določeno število živine, pazijo pri tem pa tudi na interese živinoreje. S posredovanjem deželnega odbora se je tudi doseglo, da se je število živine, ki ga je imela oddati kranjska dežela, znatno znižalo.

Z majem 1. 1916 se je promet z govejo klavno živino postavil zopet popolnoma na novo podlago.

Pri deželni vladi v Ljubljani se je ustanovila „Deželna komisija za ureditev prometa z živino v vojvodini Kranjski“. Naloga te komisije je, skrbeti za to, da se vojaštvo in civilno prebivalstvo na Kranjskem preskrbuje s potrebno klavno živino. Komisija ima tudi odločilen vpliv na izvoz klavne živine ter živine za rabo iz dežele. Člani te komisije so poleg enega uradnika c. kr. deželne vlade kot predsednika, po en zastopnik 5. armadnega poveljstva, c. kr. kmetijske družbe za Kranjsko, kranjskega deželnega odbora in mesta Ljubljane. Deželna komisija ima sledečo nalogo:

1. dognati mora, koliko je v posameznih okrajih in občinah goveje živine, ki bi se lahko brez škode za kmetijstvo in živinorejo oddala;

2. dognati mora število klavne živine, ki je rabi a) vojaštvo in b) ki je potrebno za civilno prebivalstvo na Kranjskem;

3. napraviti mora, potem ko je izvršila nalogo, določeno ji v točkah 1 in 2, načrt o dobavi potrebne množine klavne živine in dati potrebno naročilo o načinu dobave živine;

4. izdaja nakupovalcem legitimacije za nakupovanje.

Poleg te komisije pa se je obenem ustanovila kot podružnica „Splošne avstrijske vnovčevalnice za živino na Dunaju“ „Kranjsko deželno mesto za dobavo klavne živine v Ljubljani“. Ta organizacija je kot izvršilni organ deželne komisije s 23. majem t. l. prevzela vso akcijo glede dobave živine, ki jo je preje imel deželni odbor. Postavno je vsa zadeva v glavnem urejena z dvema ukazoma c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko in sicer z ukazom z dne 21. maja 1916, št. 17.051, dež. zak. št. 23, o izdajanju živinskih potnih listov za govejo živino dokler traja vojno stanje in z ukazom z dne 21. maja 1916, dež. zak. št. 24, o nakupovanju goveje živine hodé.

Na podlagi teh dveh postavnih odredb se je ves promet z govejo živino uredil sledeče: Nakup goveje živine in telet je dovoljen samo postavljenim zaupnikom (komisionarjem) kranjskega deželnega mesta za



dobavo klavne živine. Zaupnikom so se v ta namen izdale posebne legitimacije od deželne komisije za ureditev prometa z živino v vojvodini Kranjski. Mesarji in vojaški oddelki, ki rabijo klavno živino in teleta za svojo obrt oziroma za svojo rabo se morajo za nakupno dovoljenje pismeno obrniti na „Kranjsko deželno mesto za dobavo klavne živine“, ki ima nalogo izposlovati tisto pri deželni komisiji za določen čas ali do poklica. S tem nakupnim dovolilom pa mesarji ne smejo nakupovati živine sami od hiše do hiše, temveč obrniti se morajo do določenega zaupnika deželnega mesta, ki jim potem zaželeno dobavi.

Dovoljenja, ki so bila izdana nekaterim mesarjem in vojaškim dobaviteljem pred 21. majem t. l. niso več veljavna.

Nakup plemenske živine in živine za rabo je dovoljen le kupcem, ki se izkažejo s potrdilom županstva namembnega kraja, da je živina, ki jo nameravajo kupiti, namenjena v resnici za plemo ali rabo. To potrdilo mora občinski predstojnik kraja, kjer se je žival kupila, ob izdaji živinskega potnega lista odvzeti stranki in ga poslati deželni komisiji za ureditev prometa z živino v vojvodinji Kranjski.

Za nakup plemenske živine pa se je zadnji čas ustanovila tudi posredovalnica in sicer pri deželnem mestu za dobavo klavne živine v Ljubljani. Ta oddelek bo posredoval tako nakup plemenskih krav in telic kot

tudi nakup bikov. Uradniki deželnega mesta bodo ob priliki vojaških dobav nakupovali plemenske živali in sicer ne glede na to, če so bili tisti preje pri posredovalnici prijavljeni ali ne. Za plemo sposobni biki se bodo potem oddajali po c. kr. kmetijski družbi živinorejcem, mlajši za plemenitev še ne godni biki pa se oddajo na deželni pašnik na Robežu.

Pri deželnem mestu se otvori v kratkem tudi oddelek za plemenske in pitane prešiče.

V kranjskem deželnem mestu za dobavo klavne živine v Ljubljani je tedaj po novih določilih osredotočen ves promet s klavno živino. To mesto ima nalogo dobavljati vojaštvu kot tudi skrbeti, da bo civilno prebivalstvo z mesom preskrbljeno. Svojo nalogo izvršuje po zaupnikih ali komisijonarjih po deželi. Komisijonarji so po večini ostali prejšnji, imajo pa nekaj več pravic. Med tem ko so zaupniki deželnega odbora dobavljali živino potom prostega nakupa, imajo sedanji zaupniki (komisijonarji) deželnega mesta pravico rekvizicije, ki jo izpelje na podlagi § 4. cesarskega ukaza z dne 7. avgusta 1915, drž. zak. št. 228, okrajno politično oblastvo potom županstva dotičnega kraja.

Glede prodaje živine izven deželnih mej je določeno, da sme v vsakem takem slučaju živinski potni list izdati le c. kr. okrajno glavarstvo, ki pa mora za vsak slučaj posebej dobiti dovoljenja c. kr. deželne vlade.

## Razsodbe c. kr. upravnega sodišča glede prispevkov za preživljanje svojcem vpoklicanih.

Državne podpore so danes zelo važna zadeva. Saj je ta za mnoge družine edini dohodek. Kaj bi danes, v tej draginji počele delavske družine, če ne bi bilo državnih podpor. Ne moremo si predstavljati, kako bi pri teh razmerah mogla žena sama preskrbeti in preživiti svojo obilno družino, če ne bi imela podpore. Na drugi strani pa seveda drž. podpore dajo našim županom skoraj največ dela. Mnogo vprašanj, prošenj, informacij itd. na c. kr. okrajna glavarstva in tudi na deželni odbor, ki sicer ni za to kompetenten, vendar pa gre strankam vselej na roko, priča o tem. Dan na dan se stranke oglašajo v tej zadevi pri županstvih. Ena se pritožuje, da ne dobi podpore, med tem ko je njena sosedka dobiva, četudi ni tako potrebna kot ona, druga zopet trdi, da sicer dobiva podporo pa je prenizka in prosi župana, da ji naredi novo prošnjo. Takih in enakih slučajev je brez števila. Župan dela in se trudi in hoče ustreči in pomagati vsem. Vselej seveda nima vspeha. Kako tudi! Stvar ni tako lahka, kot bi se komu, ki jo gleda le od daleč, zdela. Postava o tem ni tako jasna, da bi mogel župan takoj presoditi, če bo njegov trud imel vspeh. Še v nobeni zadevi ni bilo v tem kratkem času pred c. kr. upravnim so-

diščem toliko pritožb kot ravno v tej. Te razsodbe so za župane velike važnosti.

V mnogih slučajih bo iz razsodb upravnega sodišča župan lahko spoznal, da se tej ali oni stranki lahko pomaga, v drugem pa zopet takoj sprevidel, da bi bila vsaka nadaljna prošnja brezvspešna.

„Občinska Uprava“ je že v obeh številkah, ki ste letos izšle, prinesla nekaj važnejših razsodb in načel c. kr. upravnega sodišča. Prinašala jih bo tudi v prihodnje, v kolikor bodo tiste važne za razmere po deželi. „Občinska Uprava“ ima pri tem dvojni namen: pomagati ljudem, da pridejo do svojih pravic na eni strani, na drugi strani pa olajšati tudi delo našim županom. Važnejša načela, ki jih je izreklo c. kr. upravno sodišče zadnji čas, so sledeča:

a) Svojci vpoklicanega nimajo pravice do državne podpore, če je posestvo vpoklicanega tako veliko in toliko doniša, da se s tem lahko prežive in jim pri obdelavi posestva ni treba najemati tujih delavnih moči, temveč se je tisto obdelalo zgolj z domačimi ljudmi. Iz velikosti posestva in iz delozmožnosti upravičencev do državne podpore

se še ne more sklepati, da bi bila družina v vojno službovanje pritegnjena dovolj preskrbljena. Mero-dajno je temveč to, kdo je posestvo pred vpoklicom obdeloval, kdo ga obdeluje sedaj in če za obdelavo ni treba najemati tujih delavnih moči. — (Razsodba c. kr. upravnega sodišča z dne 22. maja 1916, št. 3261, št. 3808 in št. 3810.)

b) Ponovne prošnje za državno pod-poro, v kateri je stranka navedla nove dokaze, c. kr. okr. komisija za preživljanje ne sme zavrnuti skljujoč se kar na prejšnjo svojo odločbo, temveč o novih dokazih mora oblastvo izvršiti poizvedbe in na podlagi izvršenih poizvedb izdati v zadevi novo odločbo. — (Razsodba c. kr. upr. sodišča z dne 29. aprila 1916, št. 3257 in z dne 22. maja 1916, št. 3808 in 4040.)

c) 60 dnevni neodložni rok za vlaganje pritožb na c. kr. upravno sodišče se prične z dnem, katerega se je stranki odločba c. kr. okr. komisije dostavila. Roka tedaj stranka ne more zamuditi, če ji odločba ni bila formalno pravilno dostavljena. — (Razsodba z dne 5. junija 1916 št. 4283.)

d) Iz izvrševanja obrti tudi po vpoklicu se še ne more sklepati, da ne bi bil obstoj družine vpoklicanega v nevarnosti. Trgovec z usnjem je bil pritegnjen na aktivno službovanje. Po vpoklicu je vodil njegovo trgovino pomočnik, ki je imel za to 250 K mesečne plače. Sklepanje, da življenski obstoj družine tega vpoklicanca ni v nevarnosti, samo radi tega, ker je bila njegova trgovina odprta tudi po vpoklicu, je popolnoma nepravilno. Mero-dajno je temveč to, koliko je donala trgovina preje in koliko donša po vpoklicu, če se vpošteva zvišana režija (stroški) in če je ta donos tolikšen, da lahko preživi svojce vpoklicanega. — (Razsodba c. kr. upravnega sodišča z dne 29. maja 1916, št. 4013.)

e) Dejstvo, da stranka svoje pravice do državne podpore ni prijavila takoj, ko je vpoklicani odšel v vojaško službovanje, temveč še le pozneje, še ne dokazuje, da njena preživa ni bila odvisna od zaslužka vpoklicanega, ker se lahko sklepa, da stranka svoje pravice ni prijavila vsled tega, ker ni poznala tozadavnih predpisov. Samo iz tega razloga se tedaj njeno prošnjo za državni prispevek ne sme zavrnuti. — (Razsodba c. kr. upravnega sodišča z dne 20. marca 1916, št. 1853.)

f) Nezakonska mati za svojega otroka ne more zahtevati prispevkov za preživljanje, če nezakonski oče določenih preživljajalnih donoskov (alimentacija) ni plačeval, temveč je nezakonska mati otroka redila iz svojih mesečnih zaslužkov. V tem slučaju niso dani pogoji § 3. postave z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 237., ki pravi, da je za upravičence smatrati one svojce, kojih živež je bil

doslej dokazano v bistvenem odvisen od zaslužka v vojaško službovanje vpoklicanega. — (Razsodba c. kr. upravnega sodišča z dne 28. marca 1916, št. 7482 iz leta 1915.)

g) Če je kedo šel že v mirnem času (leta 1911) prostovoljno k vojakom in je potem svoje službovanje pri vojakihi v zmyslu § 47. vojnega zakona z dne 5. julija 1912, drž. zak. št. 128, prostovoljno nadaljeval, nimajo njegovi svojci pravice do državnih prispevkov za preživljanje, ker dotični ni bil zaradi mobilizacije ali poziva črne vojske na aktivno službovanje pritegnjen. — (Razsodba z dne 5. aprila 1916, št. 2515.)

h) Za begunce je važno sledeče načelo, ki ga je izreklo c. kr. upravno sodišče: po § 7. postave o državni podpori se državni prispevek za preživljanje ne sme skriti le radi eventualnih naklonitev, ki jih dajejo dežele, občine, društva ali zasebniki. Iz tega sledi, da to ne velja za one podpore, ki jih begunci dobe od države, ker se te že dajejo na račun državnih prispevkov za preživljanje. Če je begunec dobil na državni podpori, katero daje država beguncem, toliko ali še več kot znaša postavni prispevek za preživljanje, tedaj v zmyslu § 3. odst. 3. zgoraj cit. zak. nima pravice do nikakega prispevka za preživljanje. — (Razsodba z dne 27. marca 1916, št. 1810.)

i) Posebno važna in zanimiva je razsodba upravnega sodišča, ki obravnava slučaj, ko sta namesto vpoklicanega očeta stopile v njegovo prejšnjo službo njegova žena in njegova hči. Slučaj je bil tak: skladiščnik nekega konsumnega društva je bil vpoklican. Namesto njega sta vstopile v službo njegova žena in hči ter obe skupaj opravljale tisto delo, ki ga je imel preje on. Dobile ste za to skupaj plače 40 K na teden. Komisija za preživljanje je prošnjo njegove žene za državni prispevek zavrnila. Žena se je pritožila na upravno sodišče, ki je pritožbi ugodilo ter odločbo komisije kot protipostavno razveljavilo. Razsodbo je utemeljilo upravno sodišče sledeče: po § 3. odstavek 3, postave o državni podpori se nima pravice do državnih prispevkov takrat, če na aktivno službovanje pritegnjeni dobiva svojo plačo tudi še po vpoklicu naprej ali iz kakih drugih vzrokov ne izgubi nič na svojih dohodkih. Tukaj ne pride niti prvi, niti drugi slučaj v poštev. Vpoklicani ne dobiva svoje plače in tudi njegovi dohodki niso ostali neizpremenjeni. Mesto njega ste vstopile v službo njegova žena in hči, ki za svoje delo dobivate slučajno ravnotako visoko plačo kot jo je preje dobival on. To pa po postavi nikakor ni razlog, da bi se njegovim svojcem smela državna podpora odreči. Odstavek 3. paragrafa 3. tukaj ne more priti v poštev, ker ta določa, da se državni prispevek ne sme pripoznati takrat, če dobiva vpoklicani svojo plačo naprej ali če je vsled imovinskih ali pridobitnih razmer vpoklicanca samega smatrati, da preživljanje svojcev ni v nevarnosti, nikakor se pa tega določila ne more vporabiti v tem slučaju,

kjer sta mati in hči s svojim delom prislužile to, kar je preje prislužil mož. Odločba c. kr. okr. komisije je bila tedaj v postavi neutemeljena in se je morala vsled tega razveljaviti. — (Razsodba z dne 12. aprila 1916, št. 2544.)

j) Okolnost, da ima žena vpoklicanica samo majhno hišico, v kateri stanuje, sta-

narina, ki jo dobiva od strank pa je tako malenkostna, da pokrije komaj hišni davek in ji od nje prav nič ne ostane za življenje, še ne more biti vzrok, da bi se njena prošnja za državni prispevek zavrnila, češ da njen življenski obstoj ni v nevarnosti. — (Razsodba z dne 23. marca 1916, št. 2225.)

## Vprašanja in odgovori.

7. G. J. J. na D.

Vprašanje:

Čez moj travnik drži jarek, ki se le ob večjem deževju napolni z vodo, vendar mi ribiči, kljub temu, da morejo le malokedaj loviti, napravljajo na travniku veliko škodo. Zakupniku lova sem obljubil 10 K, če ne lovi rib več v mojem jarku. Bil je v začetku voljan lov opustiti, pozneje se je pa zopet premislil. Kaj naj storim, da preprečim ribolov v jarku, ki drži čez moj travnik in se izognem veliki škodi, ki mi jo ribiči vsakokrat napravijo?

Odgovor:

Ribolova v jarku, ki drži čez Vaš travnik, ne morete zabraniti, ker ima zakupnik pravico ribe loviti tudi v stranskih strugah in jarkih. Tudi ne morete preprečiti, da ribiči ne bi hodili po Vašem zemljišču. § 42. ribarskega zakona z dne 18. avgusta 1888, dež. zak. št. 16. iz leta 1890, namreč določa, da je ribičem in ribiškem pomožnemu osebju dovoljeno hoditi po tujem obrežnem zemljišču, v kolikor je to potrebno za izvrševanje ribarstva. Ribarski zakon pa daje tudi Vam gotovih pravic. Vi imate pravico zahtevati od zakupnika lova, da Vam povrne škodo, ki jo je on ali njegovo ribiško osebje napravilo na Vašem zemljišču. V tem oziru je najboljšo, da se obrnete do zakupnika, in zahtevate od njega primerno odškodnino in se ž njim zlepa pobotate. Če pa on nikakor ne bi bil pripravljen Vas za storjeno škodo odškodovati, se obrnite s pritožbo na c. kr. okr. glavarstvo. Pripomnimo, da napravite to le tedaj, če imate res veliko škodo, ker za par kronic se ne izplača in boste imeli s tem več sitnosti in stroškov kot pa bo končno znašala odškodnina.

8. Žup. obč. Št. V.

Vprašanje:

Leta 1914 je županstvo sestavilo seznam občinskih, vaških in gospodarskih potov po § 11. cestnega zakona z dne 21. februarja 1912, dež. zak. št. 22 iz leta 1913.

V zmislu okrožnice dež. odbora z dne 1. aprila 1914, št. 20.045, so bili sezname 60 dni vsakomur na vpogled razgrnjeni. Potem, ko je v zadevi sklepal občinski odbor, je bil seznam 4 tedne zopet na vpogled razgrnjen. Nato so se sezname potov poslali dež. odboru.

V te sezname so se sprejela nekatera zasebna pota, katera poprej niso bila javna, med vaška in gospodarska. Teh potov se sedaj tudi drugi poslužujejo.

Proti seznamu potov se ni nihče pritožil.

Od deželnega odbora o teh potih še nismo sklepa dobili.

Ali so v seznamu vpisana pota že pravno-veljavna in pravomočna?

Če se kak posestnik zgleda, da je to njegova lastna pot, ki je v seznamu vpisana kot vaška ali gospodarska pot, se li sme zavrniti češ, da se je prepozno zgledal oziroma pritožil, ker je rok za pritožbo že potekel?

Odgovor:

Seznam občinskih cest in občinskih potov, vaških in gospodarskih potov, ki je bil sestavljen v zmislu § 11. cestnega zakona in bil predpisano dobo (od županstva napravljeni seznam 60 dni, od občinskega odbora sklenjeni pa 4 tedne) v občinski pisarni vsakomur na vpogled razgrnjen in bila doba, katero je bil seznam javno razgrnjen, na v kraju običajni način javno razglašena, in se proti seznamu v roku štirih tednov po razglasitvi sklepa občinskega odbora ni nihče pritožil, tak seznam je brez najmanjšega dvoma pravno-veljaven in tudi pravomočen.

Drugače tudi biti ne more. Pred veljavnostjo sedanjega cestnega zakona ni bilo zakonito določeno, da se morajo napraviti sezname vseh javnih neerarskih cest in potov v občini, čeprav bi bili zelo potrebni. Pritožbe zoper sklenjene poprave cest in potov ter razdelitev tozadevnih stroškov so bile na dnevnem redu. Pri reševanju takih pritožb se je moralo pred vsem ugotoviti, kakšnega značaja je dotična pot t. j. ali je javna ali pa zasebna, in če se je dognalo, da je javna, v katero vrsto javnih cest in potov spada t. j. ali je deželna, (okrajna), občinska, vaška ali pa gospodarska. Odgovor na ta vprašanja ni bil tako lahek; vršile so se obširne in dolgotrajne poizvedbe, ki pa v marsikakem slučaju niso dovedle do zaželjenega uspeha. — Tej negotovosti je hotel zakonodajalec napraviti konec in je sprejel v novi cestni zakon določilo (§ 11.), da se mora za vsako občino sestaviti seznam občinskih cest in občinskih potov ter vaških in gospodarskih potov. Ta seznam ima služiti za pod-

lago pri sklepanju o vseh vprašanih glede vzdrževanja javnih neerarjskih cest in potov ter plačevanja vzdrževalnih stroškov.

Če je enkrat ta seznam pravomočen, se ne more zoper njega nihče več pritožiti.

V slučaju, da se je kaka nesporno zasebna pot sprejela v seznam pomotoma, je lastniku dotičnega sveta odprta dvojna pot:

- 1) tožba pri civilnem sodišču a) zaradi motenja posesti ali pa b) na ugotovitev lastninske pravice;
- 2) prošnja na občinski odbor, da ta svojo pomoto popravi in seznam spremeni. Če občinski odbor prošnji ugodi, se mora dotični sklep razglasiti in seznam po preteku 14 dnevnega pritožbenega roka — če ni pritožbe — popraviti. Če pa občinski odbor prošnjo odkloni, se lastnik zoper ta sklep lahko pritoži — na deželni odbor.

V slučaju pa, da pot ni „po pomoti“ prišla v seznam, ampak zato, ker je občinski odbor prepričan, da je javna, in da le lastnik dotičnega sveta noče priznati javnosti poti, v tem slučaju obvelja pravomočni seznam in morebitna pritožba, ki se mora predložiti deželnemu odboru v rešitev, bi ostala brezuspešna.

9. Žup. obč. Št. V.

Vprašanje:

Vojaki so nastanili kovačnico pod plaščem kozolca I. Spomladi, ko je bil kozolec prazen, posestnik I. ni ugovarjal. Ko se je pa pričela žetev, potrebuje posestnik sam kozolec za snopje in bi rad kovačnico odstranil. Vojaštvo se izgovarja, da je to najbolj ugoden prostor za kovačnico in se brani tisto

prestaviti. Posestnik I. je prišel k županu za posredovanje. Župan prosi pismeno, da naj se posestniku I. ugodi. Nato pride k županu častnik, rekoč da prošnji ne ustreže; ponudi posestniku vojake, ki bodo žito na njivi tako zložili, da se bo sušilo. Župan pojasni častniku, da naši kraji niso enaki ogrskim planjavam, kjer žito na njivi sušijo in mlatijo. Pri nas se žito požanje, spravi v kozolec, njiva pa takoj preorje. Žito se na njivi ne more sušiti, ker se njiva porabi takoj za druge pridelke.

Vojaštvo tudi na pismeno prošnjo župana ni hotelo ugoditi. Kaj naj župan v tem stori?

Odgovor:

V zmislu § 19. zakona o vojnih dajatvah in opravah z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 236. so posestniki nepremičnin dolžni prepustiti svoje nepremičnine vojaštvu, če jih tisto rabi za posredno ali neposredno pospeševanje in zavarovanje vojnih operacij. Po § 30. zgoraj navedenega zakona izvede vojno dajatev navadno politično oblastvo, v nujnih slučajih lahko tudi občina sama in le v skrajni sili, če bi bilo nemogoče poslužiti se sodelovanja političnega oblastva ali občine, zahteva lahko vojno dajatev vojaško oblastvo samo brez sodelovanja navedenih dveh oblastev.

V Vašem slučaju je zahtevalo vojaško oblastvo vojno dajatev (prepustitev kozolca) samo brez sodelovanja političnega oblastva, dasi to najbrže ni bilo nujno potrebno in bi se lahko izposlovalo sodelovanje političnega oblastva ali pa vsaj občine, ki bi v danem slučaju gotovo vpoštevala razmere in za kovačnico dobila drug prostor. Za odpomoč v tej zadevi naj se županstvo pismeno obrne na c. kr. okr. glavarstvo.

## Razno.

**Državne podpore za melioracije na Kranjskem l. 1915/16.** Iz državnega melioracijskega zaklada se porabi glasom cesarskega ukaza z dne 23. junija 1916, drž. zak. št. 191, v proračunskem letu 1915/16 znesek 8.683.767 K 62 h. Od te svote odpade na državnih podporah za melioracijska dela na Kranjskem 324.003 K 74 h in sicer za osuševanje ljubljanskega barja 10. obrok v znesku 146.162 K 62 h, za regulacijo Kamniške Bistrice 6. obrok v znesku 78.991 K 12 h, za regulacijo Sore 5. obrok v znesku 46.000 K, za vodovod v občinah Stari trg in Dol. Podgora 2. obrok v znesku 22.400 K, za zagradbo hudournikov Belca, Suha in Slamnica v Bohinjski Beli zadnji (2.) obrok v znesku 24.500 K in za zagradbo hudournika Snovišek v občini Loke zadni (2.) obrok v znesku 5.950 K.

**Bučno olje.** Po Štajerskem in nekaterih drugih deželah se prideluje že dalj časa bučno olje. Po izjavi strokovnjakov je to olje bolj zdravo kot vsako drugo

in, ko se človek privadi na okus in barvo, ravno tako užitno kot vsako drugo olje. Pridelovanje bučnega olja je zlasti letos velicega pomena. Olje, kar ga je, je slabo in ima tako ceno, da ga morejo kupiti le bolje situirani ljudje. Nujno potrebno je tedaj, da si pomagamo tudi v tej stvari sami. Pri nas sade po mnogih krajih veliko buč in solnčnic. Pustimo letos dozoreti vse buče ter skrbno spravimo seme teh, kot tudi seme solnčnic. Napravimo si doma sami olje. Deželni odbor je že spomladi, ko je bil čas sajenja, opozarjal prebivalce na to in jih sedaj zopet potom posebne okrožnice opozarja. Komur ne bi bila stvar jasna in bi potreboval v zadevi pojasnil, naj se obrne na dež. kulturni urad, kjer dobi vsa potrebna pojasnila.

**Raba albanskih krajevnih imen.** Pred kratkim je izdalo naučno ministrstvo ukaz, da se pri poduku na vseh šolah, kakor tudi v učnih knjigah in uradovanju morajo rabiti mesto dosedaj navadnih italijanskih označb albanskih mest, le pristna albanska imena.